

दशक अकरावा

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

॥ श्रीमत् दासबोध ॥

दशक अकरावा : भीमदशक

समास पहिला : सिद्धांतनिरूपण

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

आकाशापासून वायो होतो । हा तों प्रत्यये येतो ।

वायोपासून अग्नी जो तो । सावध ऐका ॥ १ ॥

वायोची कठीण घिसणी । तेथें निर्माण जाला वन्ही ।

मंद वायो सीतळ पाणी । तेथुनि जालें ॥ २ ॥

आपापासून जाली पृथ्वी । ते नाना बीजरूप जाणावी ।

बीजापासून उत्पत्ति व्हावी । हा स्वभावचि आहे ॥ ३ ॥

मुळीं सृष्टीकल्पनेची । कल्पना आहे मुळींची ।

जयेपासून देवत्रयाची । काया जाली ॥ ४ ॥

निश्चळामधें वंचळ । ते चि कल्पना केवळ ।

अष्टधा प्रकृतीचें मूळ । कल्पनारूप ॥ ७ ॥

कल्पना तेचि अष्टधा प्रकृति । अष्टधा तेचि कल्पनामुर्ती ।

मुळाग्रापासून उत्पति । अष्टधा जाणावी ॥ ६ ॥

पांच भूतें तीन गुण । आठ जालीं दोनी मिळोन ।

म्हणौनि अष्टधा प्रकृति जाण । बोलिजेते ॥ ७ ॥

मुळीं कल्पनारूप जाली । पुढें तेचि फापावली ।

केवळ जडत्वास आली । सृष्टिरूपें ॥ ८ ॥

मुळीं जाली ते मूलमाया । त्रिगुण जाले ते गुणमाया ।

जडत्व पावली ते अविद्या माया । सृष्टिरूपें ॥ ९ ॥

पुढें च्यारी खाणी जाल्या । च्यारी वाणी विस्तारल्या ।

नाना योनी प्रगटल्या । नाना वेक्ती ॥ १० ॥

ऐसी जाली उभारणी । आतां ऐका संव्हारणी ।

मागील दशकीं विशद करुनि । बोलिलें असे ॥ ११ ॥

परंतु आतां संकळित । बोलिजेल संव्हारसंकेत ।

श्रोते वक्ते येथें चित । देऊन ऐका ॥ १२ ॥

शत वरुषे अनावृष्टि। तेथें आटेल जीवसृष्टि।
ऐशा कल्पांताच्या गोष्टी। शास्त्रीं निरोपिल्या ॥ १३ ॥
बाराकळीं तपे सूर्य। तेणें पृथ्वीचीरक्षणा होये।
मग ते रक्षणा वियेन जाये। जळांतरीं ॥ १४ ॥
तें जळ शोषी वैश्वानरु। वन्ही झडपी समीरु।
समीर वितुळे निराकारु। जैसैं तैसैं ॥ १५ ॥
ऐसी सृष्टिसंहारणीजाली। मागां विस्तारें बोलिली।
मायानिरासैं उरली। स्वरूपस्थिति ॥ १६ ॥
तेथें जीवशिव पिंडब्रह्मांड। अटोन गेलें थोतांड।
मायेअविद्येचें बंड। वितळोन गेलें ॥ १७ ॥
विवेकेंचि बोलिला वशये। म्हणोनि विवेकप्रलये।
विवेकी जाणती काये। मूर्खासकळे ॥ १८ ॥
सृष्टिशोधितां सकळ। येक चंचळ येक निश्चळ।
चंचळास कर्ता चंचळ। चंचळरूपी १९ ॥
जो सकळ शरीरीं वर्ते। सकल कर्तुत्वासप्रवर्ते।

करून अकर्ता हा वर्ते । शब्द जया ॥ २० ॥

राव रंक ब्रह्मादिक । सकलांमधें वर्ते येक ।

नाना शरीरें चालक । इंद्रियेंद्वारें ॥ २१ ॥

त्यास परमात्मा बोलती । सकळ कर्ता ऐसें जाणती ।

परि तो नासेल प्रचिती । विवेकें पाहावी ॥ २२ ॥

जो स्वानामधें गुरुगुरितो । जो सूकरांमधें कुरुकुरितो ।

गाढवीं भरोन भुंकतो । आटाहास्यें ॥ २३ ॥

लोक नाना देह देखती । विवेकी देहांत पाहाती ।

पंडित समदर्शनें घेती । येणें प्रकारें ॥ २४ ॥

॥ श्लोक ॥ विद्याविनयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि ।

शुनि चैव श्वपाके च पंडिताः समदर्शिनः ॥

देह पाहातां वेगळाले । परंतु अंतर येकचि जालें ।

प्राणीमात्र देखिलें । येकांतरे ॥ २५ ॥

अनेक प्राणी निर्माण होती । परी येकचि कळा वर्तती ।

तये नांव जगज्जोती । जाणतीकळा ॥ २६ ॥

श्रोत्रीं नाना शब्द जाणे । त्वचेमधें सीतोष्ण जाणे ।

चक्षुमधें पाहों जाणे । नाना पदार्थ ॥ २७ ॥

रसनेमधें रस जाणे । घ्राणामधें वास तो जाणे ।

कर्णौद्रियामधें जाणे । नाना विषयस्वाद ॥ २८ ॥

सूक्ष्म रूपें स्थूल रवशी । नाना सुखदुःखेंपरीवशी ।

त्यास म्हणती अंतरसावशी । अंतरात्मा ॥ २९ ॥

आत्मा अंतरात्मा विश्वात्मा । चैतन्य सर्वात्मा सुक्ष्मात्मा ।

जीवात्मा शिवात्मा परमात्मा । द्रष्टा सावशी सत्तारूप ॥ ३० ॥

विकारामधील विकारी । अखंड नाना विकार करी ।

तयास वस्तु म्हणती भिकारी । परम हीन ॥ ३१ ॥

सर्व येकचि दिसती । अवघा येकंकार करिती ।

ते अवघी माईक स्थिती । चंचळामधें ॥ ३२ ॥

चंचळ माया ते माईक । निश्चळ परब्रह्म येक ।

नित्यानित्यविवेक । याकारणे ॥ ३३ ॥

जातो जीव तो प्राण । नेणे जीव तो अज्ञान ।

जन्मतो जीव तो जाण । वासनात्मक ॥ ३४ ॥

ऐक्य जीव तो ब्रह्मांश । जेथें पिंडब्रह्मांडनिरास ।

येथें सांगितले विशेष । चत्वार जीव ॥ ३५ ॥

असो हें अवघें चंचल । चंचल जाईल सकल ।

निश्चल तें निश्चल । आदिअंतीं ॥ ३६ ॥

आद्य मध्य अवसान । जे वस्तु समसमान ।

निर्विकारी निर्गुणनिरंजन । निःसंग निःप्रपंच ॥ ३७ ॥

उपाधीनिरासें तत्वता । जीवशिवास ऐक्यता ।

विवंचून पाहों जातां । उपाधि कैची ॥ ३८ ॥

असो जाणणें तितुकें ज्ञान । परंतु होतें विज्ञान ।

मनें वोळखावें उन्मन । कोण्या प्रकारें ॥ ३९ ॥

वृत्तिसन कळे निवृत्ति । गुणास कैची निर्गुणप्राप्ती ।

गुणातीत साधक संतीं । विवेकें केलें ॥ ४० ॥

श्रवणापरीस मनन सार । मननें कळे सारासार ।

निजध्यासें साक्षात्कार । निःसंग वस्तु ॥ ४१ ॥

निर्गुणींजे अनन्यता । तेचि मुक्ति सायोज्यता ।

लवश्यांश वाच्यांश आतां । पुरे जाला ॥ ४२ ॥

अलवशीं राहिलें लवश । सिद्धांतीं कैंचा पूर्वपवश ।

अप्रत्यवशास कैंचें प्रत्यवश । असोन नाहीं ॥ ४३ ॥

असोन माईक उपाधी । तेचि सहजसमाधी ।

श्रवणें बळावी बुद्धी । निश्चयाची ॥ ४४ ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे सिद्धांतनिरूपणनाम समास
पहिला ॥

दशक अकरावा : भीमदशक

समास दुसरा : चत्वारदेवनिरूपण

॥ श्रीराम ॥

येक निश्चल येक चंचल । चंचलीं गुंतलें सकल ।

निश्चल तें निश्चल । जैसें तैसें ॥ १ ॥

पाहे निश्चलाचा विवेक । ऐसा लवशांमधें येक ।

निश्चलाऐसा निश्चयात्मक । निश्चलचि तो ॥ २ ॥

या निश्चलाच्या गोष्टी सांगती । पुन्हां चंचलाकडे धांवती ।

चंचलचक्रीं निघोन जाती । ऐसे थोडे ॥ ३ ॥

चंचलीं चंचल जन्मलें । चंचलाचि मधें वाढलें ।

अवघें चंचलचि बिंबलें । जन्मवरी ॥ ४ ॥

पृथ्वीअवघी चंचलाकडे । करणें तितुकें चंचलीं घडे ।

चंचल सांडून निश्चलीं पवाडे । ऐसा कैचा ॥ ५ ॥

चंचल कांहीं निश्चलेना । निश्चल कदापी चलेना ।

नित्यानित्यविवेकें जना । उमजे कांहीं ॥ ६ ॥

कांहीं उमजलें तरी नुमजे । कांहीं समजलें तरी न समजे ।

कांहीं बुझे तरी निर्बुजे । किंचित मात्र ॥ ७ ॥

संदेह अनुमान आणी भ्रम । अवघा चंचलामधें श्रम ।

निश्चलीं कदा नाहीं वर्म । समजलें पाहिजे ॥ ८ ॥

चंचलाकरी तितुकी माया । माईक जाले विलया ।

लहान थोर म्हणावया । कार्य नाहीं ॥ ९ ॥

स्रगट माया विस्तारली । अष्टधा प्रकृति फांपावली ।

चित्रविचित्र विकारली । नाना रूपें ॥ १० ॥

नाना उत्पत्ती नाना विकार । नाना प्राणी लाहान थोर ।

नाना पदार्थ मकार । नाना रूपें ॥ ११ ॥

विकारवंत विकारलें । सूक्ष्मजडत्वा आलें ।

अमर्याद दिसों लागलें । कांहींचाबाहीं ॥ १२ ॥

मग नाना शरीरें निर्माण जालीं । नाना नामाभिधानें ठेविलीं ।

भाषा परत्वे कळों आलीं । काहीं कांहीं ॥ १३ ॥

मग नाना रीति नाना दंडक । आचार येकाहून येक ।

वर्तों लागले सकळ लोक । लोकाचारें ॥ १४ ॥

अष्टधा प्रकृतीचीं शरीरें । निर्माण जालीं लाहानथोरें ।

पुढें आपुलाच्या प्रकारें । वर्तों लागती ॥ १५ ॥

नाना मते निर्माण जालीं । नाना पाषांडें वाढलीं ।

नाना प्रकारीचीं उठिलीं ॥ नाना बंडें ॥ १६ ॥

जैसा प्रवाह पडिला । तैसाच लोक चालिला ।

कोण वारील कोणाला । येक नाही ॥ १७ ॥

पृथ्वीचाजाला गळांठा । येकाहून येक मोठा ।

कोण खरा कोण खोटा । कोण जाणे ॥ १८ ॥

आचार बहुकाचेंत पडिला । कित्येक पोटासाठीं बुडाला ।

अवघा वरपंगचि जाला । साभिमानें ॥ १९ ॥

देव जाले उदंड । देवांचें मांडलें भंड ।

भूतादेवतांचें थोतांड । येकचि जालें ॥ २० ॥

मुख्य देव तो कळेना । काशास कांहींच मिळेना ।

येकास येक वळेना । अनावर ॥ २१ ॥

ऐसा नासला विचार । कोण पाहातो सारासार ।

कैचा लहान कैचा थोर । कळेचिना ॥ २२ ॥

शास्त्रांचा बाजार भरला । देवांचा गल्बला जाला ।

लोक कामनेच्या व्रताला । झोंबोन पडती ॥ २३ ॥

ऐसें अवघें नासलें । सत्यासत्य हारपलें ।

अवघें अनायेक जालें । वहूंकडे ॥ २४ ॥

मतामतांचा गल्बला । कोणी पुसेना कोणाला ।

जो जे मतीं सांपडला । तयास तेंचि थोर ॥ २५ ॥

असत्याचा अभिमान । तेणें पाविजे पतन ।

म्हणोनियां ज्ञाते जन । सत्य शोधिती ॥ २६ ॥

लोक वर्तती सकळ । तें ज्ञात्यास करतळामळ ।

आतां एडका केवळ । विवेकी हो ॥ २७ ॥

लोक कोण्या पंथें जाती । आणि कोण्या देवास भजती ।

ऐसी हे रोकडी प्रचिती । सावध ऐका ॥ २८ ॥

मृत्तिकाधातु पाषाणादिक । ऐसिया प्रतिमा अनेक ।

बहुतेक लोकांचा दंडक । प्रतिमादेवीं ॥ २९ ॥

नाना देवांचे अवतार । चरित्रें ऐकती येक नर ।

जप ध्यान निरंतर । करिती पूजा ॥ ३० ॥

येक सकळांचा अंतरात्मा । विश्वीं वर्ते जो विश्वात्मा ।

द्रष्टा साक्शी ज्ञानात्मा । मानिती येक ॥ ३१ ॥

येक ते निर्मळ निश्चळ । कदापी नव्हेति चंचळ ।

अनन्यभावेँ केवल । वस्तुच ते ॥ ३२ ॥

येक नाना प्रतिमा । दुसरा अवतारमहिमा ।

तिसरा तो अंतयत्मा । चौथा तो निर्विकारी ॥ ३३ ॥

ऐसे हे चत्वार देव । सृष्टीमधीलस्वभाव ।

यावेगळा अंतर्भाव । कोठेंचि नाही ॥ ३४ ॥

अवघें येकचि मानिती । ते साक्श देव जाणती ।

परंतु अष्टधा प्रकृति । वोळखिली पाहिजे ॥ ३५ ॥

प्रकृतीमधील देव । तो प्रकृतीचा स्वभाव ।

भावातीत माहानभाव । विवेकें जाणावा ॥ ३६ ॥

जो निर्मळस ध्याईल । तो निर्मळचि होईल ।

जो जयास भजेल । तो तद्रूपजाणावा ॥ ३७ ॥

क्शीर नीर निवडिती । ते राजहंस बोलिजेती ।

सारासार जाणती । ते माहानभाव ॥ ३८ ॥

अरे जो चंचळस ध्याईल । तो सहजचि चळेल ।

जो निश्चळस भजेल । तो निश्चळचि ॥ ३९ ॥

प्रकृतीसारिखें चालावें । परी अंतरीं शाश्वत वोळखावें ।

सत्य होऊन वर्तावें । लोकांऐसें ॥ ४० ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे चत्वारदेवनिरूपणनाम
समास दुसरा ॥

दशक अकरावा : भीमदशक

समास तिसरा : शिकवण निरूपण

॥ श्रीराम ॥

बहुतां जन्मांचा सेवक । नरदेह सांपडे अवचक ।

येथें वर्तावें चोखक । नितिन्यायें ॥ १ ॥

प्रपंच करवा नेमक । पाहावा परमार्थविवेक ।

जेणेंकरितां उभय लोक । संतुष्ट होती ॥ २ ॥

शत वरुषें वय नेमिलें । त्यांत बालपण नेणतां गेलें ।

तारुण्य अवघें वेचलें । विषयांकडे ॥ ३ ॥

वृद्धपणीं नाना रोग । भोगणें लागे कर्मभोग ।

आतां भगवंताचा योग । कोणे वेळे ॥ ४ ॥

राजिक देविक उदेग चिंता । अन्न वस्त्र देहममता ।

नाना प्रसंगें अवचिता । जन्म गेला ॥ ५ ॥

लोक मरमरें जाती । वडिलें गेलीं हे प्रचिती ।

जाणत जाणत निश्चिती । काये मानिलें ॥ ६ ॥

अन्न गृहासीलागला । आणि सावकास निजेला ।

तो कैसा म्हणावा भला । आत्महत्यास ॥ ७ ॥

पुण्यमार्ग अवघा बुडाला । पापसंग्रह उदंड जाला ।

येमयातनेचा झोला । कठीण आहे ॥ ८ ॥

तरी आतां ऐसें न करावें । बहुत विवेकें वताविं ॥

इक लोक परत्र साधावें । दोहीकडे ॥ ९ ॥

आळसाचें फळ रोकडें । जांभया देऊन निद्रा पडे ।

सुख म्हणौन आवडे । आळसी लोकां ॥ १० ॥

सावशेष करितां कष्टती । परंतु पुढें सुरवाडती ।

खाती जेविती सुखी होती । येत्नेंकरुनी ॥ ११ ॥

आळस उदास नागवणा । आळस प्रेतनबुडवणा ।

आळसें करंटपणाच्या खुणा । प्रगट करिती ॥ १२ ॥

म्हणौन आळस नसावा । तरीच पाविजे वैभवा ।

अरत्रीं परत्रीं जीवा । समाधान ॥ १३ ॥

प्रेतन करावा तो कोण । हेंचि ऐका निरूपण ।

सावध करून अंतःकरण । निमिष्य येक ॥ १४ ॥

प्रातःकाली उठावें । कांहीं पाठांतर करावे ।

येथानशक्ती आठवावें सर्वोत्तमासी ॥ १५ ॥

मग दिशेकडे जावें । जे कोणासिच नव्हे ठावें ।

शौच्य आत्मन करावें । निर्मळ जळें ॥ १६ ॥

मुखमार्जन प्रातःस्नान । संध्या तर्पण देवतार्चन ।

पुढें वैश्यदेवीपासन । येथासांग ॥ १७ ॥

कांहीं फळाहार घ्याव । मग संसारधांदा करावा ।

सुशब्दें राजी राखावा । सकळ लोक ॥ १८ ॥

ज्या ज्याचा जो व्यापार । तेथें असावे स्वबर्दार ।

दुश्चितपणें तरी पोर । वेढा लावी ॥ १९ ॥

चुके ठके विसरे सांडी । आठवण जालियां चर्फडी ।

दुश्चित आळसाची रकडी । प्रचित पाहा ॥ २० ॥

याकारणें सावधान । येकाग्र असावें मन ।

तरी मग जेवितां भोजन । गोड वाटे ॥ २१ ॥

पुढें भोजन जालियांवरी । कांहीं वाची चर्चा करी ।

येकांतीं जाऊन विवरी । नाना ग्रंथ ॥ २२ ॥

तरीच प्राणी शाहाणा होतो । नाहींतरी मूर्खचि राहातो ।

लोक खाती आपण पाहातो । दैन्यवाणा ॥ २३ ॥

ऐक सदेवपणाचें लक्षण । रिकाम्या जाऊं नेदी येक वक्षण ।

प्रपंचवेवसायाचें ज्ञान । बरें पाहे ॥ २४ ॥

कांहीं मेळवी मग जेवी । गुंतल्या लोकांस उगवी ।

शरीर कारणीं लावी । कांहीं तरी ॥ २५ ॥

कांहीं धर्मचर्चा पुराण । हरीकथा निरूपण ।

वायां जऊं नेदी वक्षण । दोहींकडे ॥ २६ ॥

ऐसा जो सर्वसावध । त्यास कैंचा असेल खेद ।

विवेकें तुटला समंध । देहबुद्धीचा ॥ २७ ॥

आहे तितुकें देवाचें । ऐसें वर्तणें निश्चयाचें ।

मूळ तुटें उद्वेगाचें । येणें रीतीं ॥ २८ ॥

प्रपंचीं पाहिजे सुवर्ण । परमार्थी पंचिकर्ण ।

माहावाक्याचें विवरण । करितां सुटे ॥ २९ ॥

कर्म उपासना आणि ज्ञान । येणें राहे समाधान ।

परमार्थाचें जें साधन । तेंचि ऐकत जावें ॥ ३० ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे सिकवणनिरूपणनाम समास
तीसरा ॥

दशक अकरावा : भीमदशक

समास चवथा : सारविवेकनिरूपण

॥ श्रीराम ॥

ब्रह्म म्हणिजे निराकार । गगनासारिखा विचार ।

विकार नाहीं निर्विकार । तेंचि ब्रह्म ॥ १ ॥

ब्रह्म म्हणजे निश्चल । अंतरात्मा तो चंचल ।

द्रष्टा साक्षी केवल । बोलिजे तया ॥ २ ॥

तो अंतरात्मा म्हणजे देव । त्याचा चंचल स्वभाव ।

पाळिताहे सकल जीव । अंतरी वसोनी ॥ ३ ॥

त्यावेगळे जड पदार्थ । तेणेंवीण देह वेर्थ ।

तेणेंचि कळे परमार्थ । सकल कांही ॥ ४ ॥

कर्ममार्ग उपासना मार्ग । ज्ञानमार्ग सिद्धांतमार्ग ।

प्रवृत्तिमार्गनिवृत्तिमार्ग । देवची चालवी ॥ ५ ॥

चंचलेविण निश्चल कळेना । चंचल तरी स्थिरावेना ।

ऐसें हे विचार नाना । बरे पाहा ॥ ६ ॥

चंचलनिश्चलाची संधी । तेथें भांबावते बुद्धि ।

कर्ममार्गाचे जे विधी । ते मग ऐलिकडे ॥ ७ ॥

देव या सकलांचे मूल । देवास मूल ना डाल ।

परब्रह्म तें निश्चल । निर्विकारी ॥ ८ ॥

निर्विकारी आणि विकारी। येक म्हणेल तो भिकारी ।

विचाराची होते वारी । देखतदेखतां ॥ ९ ॥

सकळ परमार्थास मूळ । पंचीकर्ण माहावाक्य केवळ ।

तेंची करावें प्रांजळ । पुनःपुन्हां ॥ १० ॥

पहिला देह स्थूलकाया । आठवा देह मूलमाया ।

अष्ट देह निर्शालियां । विकार कैचा ॥ ११ ॥

याकारणें विकारी । साचाऐसी बाजीगरी ।

येक समजे येक खरी । मानिताहे ॥ १२ ॥

उत्पत्ति स्थिती संहार । यावेगळा निर्विकार ।

कळायामाठीं सारासार । विचार केला ॥ १३ ॥

सार असार दोनी येक । तेथें कैचा उरला विवेक ।

परिक्शा नेणती तंक । पापी करंटे ॥ १४ ॥

जो येकचि विस्तारला । तो अंतरात्मा बोलिला ।

नाना विकारीं विकारला । निर्विकारी नव्हे ॥ १५ ॥

ऐसें प्रगटचि आहे । आपुल्या प्रत्ययें पाहे ।

काय राहे काय न राहे । हें कळेना ॥ १६ ॥

जें अखंड होत जातें । जें सर्वदा संव्हरतें ।

रोकडें प्रचितीस येतें । जनामधें ॥ १७ ॥

येक रडे येक चर्फडी । येकांची धरी नरडी ।

येकमेकां झोंबती बराडी । दुकळले जैसे ॥ १८ ॥

नाहीं न्यावे नाहिं नीति । ऐसे हे लोक वर्तती ।

आणि अवघेंच सार म्हणती । विवेकहीन ॥ १९ ॥

धोंडे सांडून सोनें घ्यावें । माती सांडून अन्न खावें ।

आणि आवघेंचि सार म्हणावें । बाष्कळपणें ॥ २० ॥

म्हणौनि हा विचार करावा । सत्यमार्ग तोचि धरावा ।

लाभ जाणोन घ्यावा । विवेकाचा ॥ २१ ॥

सारंगार येकचि सरी । तेथें परीक्शेस केंची उरी ।

याकारणें चतुरीं । परीक्शा करावी ॥ २२ ॥

जेथें परीक्शेचा अभाव । तेथें दे घाव घे घाव ।

सगट सारिखा स्वभाव । लौंदपणाचा ॥ २३ ॥

घेव ये तेंचि घ्यावें । घेव न ये तें सोंडावें ।
उंच नीच वोळखावें । त्या नाव ज्ञान ॥ २४ ॥
संसारसांतेस आले । येक लाभें अमर जाले ।
येक ते करंटे ठकले । मुदल गेलें ॥ २५ ॥
जाणत्यानें ऐसें न करावें । सार तेंचि शोधून घ्यावें ।
असार तें जाणोन त्यागावें । वमक जैसें ॥ २६ ॥
तें वमक करी प्राशन । तरी तें स्वानाचें लक्षण ।
तेथें सुचिस्मंत ब्राह्मण । काय करी ॥ २७ ॥
जेहिम् जैसें संचित केलें । तयास तैसेंचि घडलें ।
जें अभ्यासीं पडोन जडलें । तें तों सुटेना ॥ २८ ॥
येक दिव्यान्नें भविशती । येक विष्ठा सावडिती ।
आपुल्या वडिलांचा घेती । साभिमान ॥ २९ ॥
असो विवेकेविण । बोलणें तितुका सीण ।
कोणीयेकें श्रवण मनन । केलेंचि करावें ॥ ३० ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे सारविवेकनिरूपणनाम
समास चौथा ॥

दशक अकरावा : भीमदशक

समास पांचवा : राजकारण निरूपण

॥ श्रीराम ॥

कर्म केलेंचि करावें । ध्यान धरिलेंचि धरावें ।

विवरलेंचि विवरावें । पुन्हा निरूपण ॥ १ ॥

तैसें आम्हांस घडलें । बोलिलेंचि बोलणें पडिलें ।

कां जें बिघडलेंचि घडलें । पाहिजे समाधान ॥ २ ॥

अनन्य राहे समुदाव । इतर जनास उपजे भाव ।

ऐसा आहे अभिप्राव । उपायाचा ॥ ३ ॥

मुख्य हरिकथा निरूपण । दुसरें तें राजकरण ।

तिसरें तें सावधपण । सर्वविषई ॥ ४ ॥

चौथा अत्यंत सावशप । फेडावे नाना आवशप ।

अन्याये थोर अथवा अल्प । वश्मा करीत जावे ॥ ५ ॥

जाणावें पराचें अंतर । उदासीनता निरंतर ।

नीतिन्यायासि अंतर । पडोंच नेदावें ॥ ६ ॥

संकेतें लोक वेधावा । येकूनयेक बोधावा ।

प्रपंचहि सावरावा । येथानशकृत्या ॥ ७ ॥

प्रपंचसमयो वोळखावा । धीर बहुत असावा ।

संमंध पडों नेदावा । अति परी तयाचा ॥ ८ ॥

उपाधीसी विस्तारावें । उपाधींत न संपडावें ।

नीचत्व पहिलेंच घ्यावें । आणि मूर्खपण ॥ ९ ॥

दोष देखोन झांकावे । अवगुण अखंड न बोलावे ।

दुर्जन सांपडोन सोडावे । परोपकार करूनी ॥ १० ॥

तन्हे भरोच नये । सुचावे नाना उपाये ।

नव्हे तेंचि करावें कार्यें । दीर्घ प्रेतनें ॥ ११ ॥

फड नासोंचि नेदावा । पडिला प्रसंग सांवरावा ।

अतिवाद न करावा । कोणीयेकासी ॥ १२ ॥

दुसर्थाचें अभिष्ट जाणावें । बहुतांचें बहुत सोसावें ।

न सोसे तरी जावें । दिगांतराप्रती ॥ १३ ॥

दुःखः दुसर्थाचें जाणावें । ऐकोन तरी वांटून घ्यावें ।

बरें वाईट सोसावें । समुदायाचें ॥ १४ ॥

अपार असावें पाठांतर । सन्निधचि असावा विचार ।

सदा सर्वदा तत्पर । परोपकारासी ॥ १५ ॥

शांती करून करवावी । तऱ्हे सांडून सांडवावी ।

क्रिया करून करवावी । बहुतांकरवीं ॥ १६ ॥

करणें असेल अपाये । तरी बोलोन दाखऊं नये ।

परस्परेंचि प्रत्यये । प्रचितीस आणावा ॥ १७ ॥

जो बहुतांचे सोसीन । त्यास बहुतेक लोक मिळेना ।

बहुत सोसितां उरेना । महत्व आपुलें ॥ १८ ॥

राजकारण बहुत करावें । परंतु कळोंच नेदावें ।

परपीडेवरी नसावें । अंतःकरण ॥ १९ ॥

लोक पारखून सांडावे । राजकारणें अभिमान झाडावे ।

पुन्हा मेळऊन घ्यावें । दुरील दोरे ॥ २० ॥

हिखटासी दुरी धरावें । कचरटासी न बोलावें ।

समंध पडता सोडून जावें । येकीकडे ॥ २१ ॥

ऐसें असो राजकारण । सांगतां तें असाधारण ।

सुचित अस्तां अंतःकरण । राजकारण जाणे ॥ २२ ॥

वृक्षींरूढासी उचलावें । युद्धकर्त्यास ढकलून द्यावें ।

कारबाराचें सांगावें । आंग कैसें ॥ २३ ॥

पाहातां तरी सांपडेना । कीर्ति करूं तरी राहेना ।

आलें वैभव अभिलासीना । कांहीं केल्यां ॥ २४ ॥

येकांची पाठी राखणें । येकांस देखो न सकणें ।

ऐसीं नव्हेत कीं लक्षणें । चातुर्याचीं ॥ २५ ॥

न्याय बोलतांहि मानेना । हित तेंचि न ये मना ।

येथें कांहींच चालेना । त्यागेंवीण ॥ २६ ॥

श्रोतीं कळोन आक्षेपिलें । म्हणौन बोलिलेंचि बोलिलें ।

न्यूनपूर्णक्षमा केलें । पाहिजे श्रोतीं ॥ २७ ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे राजकारणनिरूपणनाम
समास पांचवा ॥

दशक अकरावा : भीमदशक

समास सहावा : महंत लक्षण

॥ श्रीराम ॥

शुद्ध नेटकें ल्याहावें । लेहोन शुद्ध शोधावें ।

शोधून शुद्ध वाचावें । चुकों नये ॥ १ ॥

विशकलित मात्रुका नेमस्त कराव्या । धाट्या जाणोन सहठ
धराव्या ।

रंग राखोन भराव्या । नाना कथा ॥ २ ॥

जाणायाचें सांगतां न ये । सांगायाचें नेमस्त न ये ।

समजल्याविण कांहींच न ये । कोणीयेक ॥ ३ ॥

हरिकथा निरूपण । नेमस्तपर्णे राजकारण ।

वर्तायाचें लक्षण । तेंहि असावें ॥ ४ ॥

पुसों जाणे सांगों जाणे । अर्थांतर करूं जाणे ।

सकलिकांचें राखों जाणे । समाधान ॥ ७ ॥

दीर्घ सूचना आधीं कळे । सावधपणें तर्क प्रबळे ।

जाणजाणोनि निवळे । येथायोग्य ॥ ६ ॥

ऐसा जाणे जो समस्त । तोचि महंत बुद्धिमंत ।

यावेगळें अंतवंत । सकळ कांहीं ॥ ७ ॥

तालवेल तानमानें । प्रबंद कविता जाड वचनें ।

मज्यालसी नाना चिन्हें । सुचती तया ॥ ८ ॥

जो येकांतास तत्पर । आधीं करी पाठांतर ।

अथवा शोधी अर्थांतर । ग्रंथगर्भी चें ॥ ९ ॥

आधींच सिकोन जो सिकवी । तोचि पावे श्रेष्ठ पदवी ।

गुंतल्या लोकांस उगवी । विवेकबळें ॥ १० ॥

अक्षर सुंदर वाचणें सुंदर । बोलणें सुंदर चालणें सुंदर ।

भक्ति ज्ञान वैराग्य सुंदर । करून दावी ॥ ११ ॥

जयास येतनिचि आवडे । नाना प्रसंगीं पवाडे ।

धीटपणें प्रगटे दडे । ऐसा नव्हे ॥ १२ ॥

सांकडीमधें वर्तों जाणे । उपाधीमधें मिळों जाणे ।

अलिप्तपणें राखों जाणे । आपणासी ॥ १३ ॥

आहे तरी सर्वां ठाई । पाहों जातां कोठेंचि नाही ।

जैसा अंतरात्मा ठाई चाठाई । गुप्त जाला ॥ १४ ॥

त्यावेगळें कांहींच नसे । पाहों जातां तो न दिसे ।

न दिसोन वर्तवीतसे । प्राणीमात्रांसी ॥ १५ ॥

तैसाच हाहि नानापरी । बहुत जनास शाहाणे करी ।

नाना विद्या त्या विवरी । स्थूल सूक्ष्मा ॥ १६ ॥

आपणाकरितां शाहाणे होती । ते सहजचि सोये धरिती ।

जाणतेपणाची महंती । ऐसी असे ॥ १७ ॥

राखों जाणें नीतिन्याय । न करी न करवी अन्याये ।

कठीण प्रसंगीं उपाये । करूं जाणे ॥ १८ ॥

ऐसा पुरुष धारणेचा । तोचि आधार बहुतांचा ।

दास म्हणे रघुनाथाचा । गुण घ्यावा ॥ १९ ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे महंतलक्षणनिरूपणनाम
समास सहावा ॥

दशक अकरावा : भीमदशक

समास सातवा : चंचल नदीई

॥ श्रीराम ॥

चंचल नदी गुप्त गंगा । स्मरणें पावन करीं जगा ।

प्रचित रोकडी पाहा गा । अन्यथा नव्हे ॥ १ ॥

केवल अचंचलीं निर्माण जाली । अधोमुखें बलें चालिली ।

अखंड वाहे परी देखिली । नाहीच कोणीं ॥ २ ॥

वळणें वांकाणें भोवरे । उकळ्या तरंग झरे ।

लादा लाटा कातरे । ठाई ठाई ॥ ३ ॥

शुष्क जळाचे चळाल । धारा धबाबे खळाल ।

चिपळ्या चळक्या भळाल । चपळ पाणी ॥ ४ ॥

फेण फुगे हेलावे । सैरावैराउदक धावे ।

थेंब फुई मोजावे । अणुरेणु किती ॥ ५ ॥

वोसाणे वाहती उदंड । झोतावे दकुं टेदगड ।

खडकें बेटें आड । वळसा उठे ॥ ६ ॥

मृदभूमी तुटोन गेल्या । कठीण तैश्याचि राहिल्या ।

ठाई ठाई उदंड पाहिल्या । सृष्टीमधें ॥ ७ ॥

येक ते वाहतचि गेले । येक वळशामधें पडिले ।

येक सांकडींत आडकले । अधोमुख ॥ ८ ॥

येक आपटआपटोंच गेली । येक चिरडचिर्दोंच मेलीं ।

कितीयेक ते फुगलीं । पाणी भरलें ॥ ९ ॥

येक बळाचे निवडले । ते पोहतचि उगमास गेले ।

उगमदर्शनें पवित्र जाले । तीर्थरूप ॥ १० ॥

तेथें ब्रह्मादिकांचीं भुवनें । ब्रह्मांडदेवतांचीं स्थानें ।

उफराटी गंगा पाहातां मिळणें । सकळांस तेथें ॥ ११ ॥

त्या जळाऐसें नाही निर्मळ । त्या जळाऐसें नाहीं चंचळ ।

आपोनारायण केवळ । बोलिजे त्यासी ॥ १२ ॥

माहानदी परी अंतरालीं । प्रत्यक्ष वाहे सर्वकालीं ।

स्वर्गमृत्युपाताली। पसरती पाहा ॥ १३ ॥

अधोर्ध अष्टहि दिशा । तिवें उदक करी वळसा ।

जाणते जाणती जगदीशा । सारिखीच ते ॥ १४ ॥

अनंत पात्रीं उदक भरलें । कोठें पाझपाझरेंच गेलें ।

कितीयेक तें वेचलें । संसारासी ॥ १५ ॥

येक्यासंगे तें कडवट । येक्यासंगें तें गुळचट ।

येक्यासंगे ते तिखट । तुरट क्षार ॥ १६ ॥

ज्या ज्या पदार्थास मिळे । तेथें तद्रूपविमिसळे ।

सखोले भूमीस तुंबळे । सखोलपणें ॥ १७ ॥

विषामधें विषचि होतें । अमृतामधेंमिळोन जाते ।

सुगंधीं सुगंध तें । दुर्गंधीं दुर्गंध ॥ १८ ॥

गुणीं अवगुणीं मिळे । ज्याचें त्यापरी निवळे ।

त्या उदकाचा महिमा न कळे । उदकेंविण ॥ १९ ॥

उदक वाहे अपरंपार । न कळे नदी कीं सरोवर ।

जळवास करून नर । राहिले कितीयेक ॥ २० ॥

उगमापैलिकडे गेले । तेथें परतोन पाहिलें ।

तंव तें पाणीच आटलें । कांहीं नाहीं ॥ २१ ॥

वृत्तिसुन्ययोगेश्वर । याचा पाहावा विचार ।

दास म्हणे वारंवार । किती सांगों ॥ २२ ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे वंचळ नदीईनिरूपणनाम
समास सातवा ॥

दशक अकरावा : भीमदशक

समास आठवा : अंतरात्माविवरण

॥ श्रीराम ॥

आतां वंदूं सकळकर्ता । समस्त देवांचा जो भर्ता ।

त्याचे भजनीं प्रवर्ता । कोणीतरी ॥ १ ॥

तेणेंविण कार्य न चले । पडिलें पर्ण तेंहि न हाले ।

अवघें त्रैलोक्येचिचाले । जयाचेनी ॥ २ ॥

तो अंतरात्मा सकळांचा । देवदानवमानवांचा ।

चत्वारखाणीचत्वारखाणीचा । प्रवर्तकु ॥ ३ ॥

तो येकलाचि सकळां घटीं । करी भिन्नभिन्ना राहाटी ।

सकळ सृष्टीचीगोष्टी । किती म्हणोन सांगावी ॥ ४ ॥

ऐसा जो गुप्तेश्वर । त्यास म्हणावें ईश्वर ।

सकळ ऐश्वर्य थोर थोर । जयाचेनि भोगिती ॥ ५ ॥

ऐसा जेणें वोलखिला । तो विश्वंभरचि जाला ।

समाधी सहजस्थितीला । कोण पुसे ॥ ६ ॥

अवघें त्रैलोक्यविवरावें । तेव्हां वर्म पडेल ठावें ।

आवचटें घबाड सिणावें । नलगेचि कांहीं ॥ ७ ॥

पाहातां ऐसा कोण आहे । जो अंतरात्मा विवरोन पाहे ।

अल्प स्वल्प कळोन राहे । समाधानें ॥ ८ ॥

आरे हें पाहिलेंच पाहावें । विवरलेंचि मागुतें विवरावें ।

वाचिलेंचि वाचावें । पुन्हापुन्हा ॥ ९ ॥

अंतरात्मा केवढा कैसा । पाहाणाराची कोण दशा ।

देखिल्या ऐकिल्या ऐसा । विवेक सांगे ॥ १० ॥

उदंड ऐकिलें देखिलें । अंतरात्म्यास नवचे पुरविलें ।

प्राणी देहधारी बाउलें । काय जाणे ॥ ११ ॥

पूर्णास अपूर्ण पुरेना । कां जें अखंड विवरेना ।

विवरतां विवरतां उरेना । देवावेगळा ॥ १२ ॥

विभक्तपणें नसावें । तरीच भक्त म्हणवावें ।

नाहींतरी वेर्थचि सिणावें । खटाटोपें ॥ १३ ॥

उगाच घर पाहोन गेला । घरधनी नाहीं वोळखिला ।

राज्यामधूनचि आला । परी राजा नेणे ॥ १४ ॥

देहसंगें विषये भोगिले । देहसंगें प्राणी मिरविलें ।

देहधर्त्यास चुकलें । नवल मोठें ॥ १५ ॥

ऐसे लोक अविवेकी । आणि म्हणती आम्ही विवेकी ।

बरें ज्याची जैसी टाकी । तैसें करावें ॥ १६ ॥

मूर्ख अंतर राखों नेणे । म्हणौन असावें शाहाणे ।

ते शाहाणेहि दैन्यवाणे । होऊन गेले ॥ १७ ॥

अंतरीं ठेवणें चुकलें । दासोदारीं धुंढूं लागलें ।
तैसें अज्ञानास जालें । देव न कळे ॥ १८ ॥
या देवाचें ध्यान करी । ऐसा कोण सृष्टीवरी ।
वृत्तीयेकदेंसी तर्तरी । पवाडेल कोठें ॥ १९ ॥
ब्रह्मांडीं दाटले प्राणी । बहुरूपें बहुवाणी ।
भूगर्भी आणि पाषाणीं । कितीयेक ॥ २० ॥
इतुके ठाई पुरवला । अनेकीं येकचि वर्तला ।
गुप्त आणि प्रगटला । कितीयेक ॥ २१ ॥
चंचलें न होईजे निश्चल । प्रचित जाणावी केवल ।
चंचल तें नव्हे निश्चल । परब्रह्म तें ॥ २२ ॥
तत्वे तत्व जेव्हां उडे । तेव्हां देहबुद्धि अडे ।
निर्मळ निश्चल चहुंकडे । निरंजन ॥ २३ ॥
आपण कोण कोठें कैचा । ऐसा मार्ग विवेकचा ।
प्राणी जो स्वयें काचा । त्यास हें कळेना ॥ २४ ॥
भक्त्यानें विवेक धरावा । दुस्तर संसार तरावा ।

अवघा वंशचि उधरावा । हरिभक्ती करूनी ॥ २७ ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे
अंतरात्माविवरणनिरूपणनाम समास आठवा ॥

दशक अकरावा : भीमदशक

समास नवावा : उपदेश निरूपण

॥ श्रीराम ॥

आधीं कर्माचा प्रसंग । कर्म केलें पाहिजे सांग ।

कदाचित पडिले व्यंग । तरी प्रत्यवाय घडे ॥ १ ॥

म्हणौन कर्म आरंभिले । कांहींयेक सांग घडलें ।

जेथजेथें अंतर पडिलें । तेथें हरिस्मरण करावें ॥ २ ॥

तरी तो हरी आहे कैसा । विचार पाहावा ऐसा ।

संधेपूर्वीं जगदीशा । चोविसां नामीं स्मरवें ॥ ३ ॥

चोवीसनामी सहस्रनामी । अनंतनामी तो अनामी ।

तो कैसा आहे अंतर्यामी । विवेकें वोळखावा ॥ ४ ॥

ब्राह्मण स्नानसंध्या करून आला । मग तो देवार्चनास बैसला ।

येथासांग तो पूजिला । प्रतिमादेवो ॥ ७ ॥

नाना देवांच्या नाना प्रतिमा । लोक पूजिती धरून प्रेमा ।

ज्याच्या प्रतिमा तो परमात्मा । कैसा आहे ॥ ६ ॥

ऐसें वोळखिलें पाहिजे । वोळखोन भजन कीजे ।

जैसा साहेब नमस्कारिजे । वोळखिल्याउपरी ॥ ७ ॥

तैसा परमात्मा परमेश्वर । बरा वोळखावा पाहोन विचार ।

तरीच पाविजे पार । भ्रमसागरचा ॥ ८ ॥

पूजा घेताती प्रतिमा । आंगा येतो अंतयत्मा ।

अवतारी तरी निजधामा । येऊन गेले ॥ ९ ॥

परी ते निजरूपें असती । तें निजरूप ते जगज्जोती ।

सत्वगुण तयेस म्हणती । जाणती कळा ॥ १० ॥

तये कळेचे पोटी । देव असती कोट्यान्-कोटी ।

या अनुभवाच्या गोष्टी । प्रत्यये पाहाव्या ॥ ११ ॥

देहपुरामधें ईश । म्हणोन तया नांव पुरुष ।

जगामधें जगदीश । तैसा वोळखावा ॥ १२ ॥

जाणीवरूपें जगदांतरे । प्रस्तुत वर्तती शरीरें ।

अंतःकरणविष्णु येणें प्रकारें । वोळखावा ॥ १३ ॥

तो विष्णु आहे जगदांतरी । तोचि आपुले अंतरी ।

कर्ता भोक्ता चतुरी । अंतरात्मा वोळखावा ॥ १४ ॥

ऐके देखे हुंगे चाखे । जाणोन विचारें ओळखे ।

कित्येक आपुले पारिखे । जाणताहे ॥ १५ ॥

येकची जगाचा जिव्हाळा । परी देहलोभाचा आडताळा ।

देहसमधें वेगळा । अभिमान धरी ॥ १६ ॥

उपजे वाढे मरे मारी । जैशा उचलती लहरीवरी लहरी ।

चंचळ सागरीं भरोवरी । त्रैलोक्यहोत जातें ॥ १७ ॥

त्रैलोकावर्तवितो येक । म्हणोन त्रिलोक्यनायेक ।

ऐसा प्रत्ययाचा विवेक । पाहाना कैसा ॥ १८ ॥

ऐसा अंतरात्मा बोलिला । परी तोहि तत्वांमधें आला ।

पुढें विचार पाहिजे केला । माहावाक्याचा ॥ १९ ॥

आधीं देखिला देहधारी । मग पाहावें जगदांतरीं ।
तयाचेनियां उपरीं । परब्रह्म पावे ॥ २० ॥
परब्रह्माचा विचार । होतां निवडे सारासार ।
चंचल जाईल हा निर्धार । चुकेना कीं ॥ २१ ॥
उत्पत्ति स्थिति संहार जाण । त्याहून वेगळा निरंजन ।
येथें ज्ञानाचें विज्ञान । होत आहे ॥ २२ ॥
अष्टदेह थानमान । जाणोन जालियां निर्शन ।
पुढें उरे निरंजन । विमळ ब्रह्म ॥ २३ ॥
विचारेंचि अनन्य जाला । पाहाणाराविण प्रत्यय आला ।
तेहि वृत्तिनिवृत्तीला । बरें पाहा ॥ २४ ॥
येथें राहिला वाच्यांश । पाहोन सांडिला लक्ष्यांश ।
लक्ष्यांशासारिसा वृत्तिलेश । तोहि गेला ॥ २५ ॥
इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे उपदेश निरूपणनाम समास
नववा ॥

दशक अकरावा : भीमदशक

समास दहावा : निस्पृहवर्तणूक

॥ श्रीराम ॥

मूर्ख येकदेसी होतो । चतुर सर्वत्र पाहातो ।

जैसा बहुधा होऊन भोगितो । नाना सुखें ॥ १ ॥

तोचि अंतयात्मा महंत । तो कां होईल संकोचित ।

प्रशस्त जाणता समस्त । विख्यात योगी ॥ २ ॥

कर्ता भोक्ता तत्वता । भूमंडळीं सर्व सता ।

त्यावेगळा त्यास ज्ञाता । पाहेसा कवणु ॥ ३ ॥

ऐसें महंते असावें । सर्व सार शोधून घ्यावें ।

पाहों जातां न सांपडावें । येकायेकी ॥ ४ ॥

कीर्तिरूपें उदंड ख्यात । जाणती लहान थोर समस्त ।

वेश पाहातां शाश्वत । येकचि नाहीं ॥ ५ ॥

प्रगट कीर्ति ते ढळेना । बहुत जनास कळेना ।

पाहों जातां आडळेना । काये कैसें ॥ ६ ॥

वेषभूषण ते दूषण । कीर्तिभूषण तें भूषण ।

चालणेविण येक क्षण । जाऊंच नेदी ॥ ७ ॥

त्यागी वोळखीचे जन । सर्वकाळ नित्य नूतन ।

लोक शोधून पाहाती मन । परी इच्छा दिसेना ॥ ८ ॥

पुर्ते कोणाकडे पाहेना । पुर्ते कोणासीं बोलेना ।

पुर्ते येके स्थळीं राहेना । उठोन जातो ॥ ९ ॥

जातें स्थळ तें सांगेना । सांगितलें तेथें तरी जायेना ।

आपुली स्थिति अनुमाना । येवोंच जेदी ॥ १० ॥

लोकीं केलें तें चुकावी । लोकींम् भाविलें तें उलथवी ।

लोकीं तर्किलें तें दावी । निर्फल करूनी ॥ ११ ॥

लोकांस पाह्याचा आदर । तेथें याचा अनादर ।

लोक सर्वकाळ तत्पर । तेथें याची अनिच्छया ॥ १२ ॥

एवं कल्पितां कल्पेना । न तर्कितांहि तर्केना ।

कदपी भावितां भावेना । योगेश्वर ॥ १३ ॥

ऐसें अंतर सांपडेना । शरीर ठाई पडेना ।

क्षणयेक विशंभेना । कथाकीर्तन ॥ १४ ॥

लोक संकल्प विकल्प करिती । ते अवघेचि निर्फळ होती ।

जनाची जना लाजवी वृत्ति । तेव्हां योगेश्वर ॥ १५ ॥

बहुतीं शोधून पाहिलें । बहुतांच्या मनास आलें ।

तरी मग जाणावें साधिलें । महत्कृत्य ॥ १६ ॥

अखंड येकां सेवावा । अभ्यासचि करीत जावा ।

काल सार्थकचि करावा । जनासहित ॥ १७ ॥

उत्तम गुण तितुले घ्यावे । घेऊन जनास सिकवावे ।

उदंड समुदाये करावे । परी गुप्तरूपें ॥ १८ ॥

अखंड कामाची लगबग । उपासनेस लावावें जग ।

लोक समजोन मग । आज्ञा इच्छिती ॥ १९ ॥

आधीं कष्ट मग फळ । कष्टचि नाही तें निर्फळ ।

साक्षेपेंविण केवळ । वृथापुष्टा ॥ २० ॥

लोक बहुत शोधावे । त्यांचे अधिकार जाणावे ।

जाणजाणोन धरावे । जवळी दुरी ॥ २१ ॥

अधिकारपरत्वे कार्य होते । अधिकार नस्तां वेर्थ जाते ।

जाणोनि शोधावीं चितें । नाना प्रकारें ॥ २२ ॥

अधिकार पाहोन कार्य सांगणें । साक्षेप पाहोन विश्वास धरणें ।

आपला मगज राखणें । कांहीतरी ॥ २३ ॥

हें प्रचितीचें बोलिलें । आधीं केलें मग सांगितलें ।

मानेल तरी पाहिजे घेतलें । कोणीयेकें ॥ २४ ॥

महंतें महंत करावे । युक्तिबुद्धीनें भरावे ।

जाणते करून विखरावे । नाना देसीं ॥ २५ ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे निस्पृहवर्तणूक निरूपणनाम
समाप्त दहावा ॥

॥ दशक अकरावा समाप्त ॥
